

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет природничих наук

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ландшафтно-екологічна практика

Освітня програма «Екологія»

Спеціальність 101 Екологія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від "26" січня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Ландшафтно-екологічна практика
Викладач (-і)	Черепанин Р.М.
Контактний телефон викладача	0972714625
Е-mail викладача	roman.cherepanyn@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний (<i>offline</i>)
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Очні групові та онлайн-консультації
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Ландшафтно-екологічна практика» належить до нормативних дисциплін циклу професійної підготовки ОП «Екологія» перший (бакалаврський) рівень. Сьогодні ландшафтно екологія відіграє надзвичайно важливу роль. Вивчення ландшафтів на різних рівнях організації із застосуванням екосистемного підходу є перспективним для оцінки стану ландшафту і визначення напрямків його використання чи збереження. Такі проблеми як фрагментація середовища, деградація оселищ проживання рідкісних видів рослин і тварин, стале управління територіями не можливо вирішити без знання особливостей організації ландшафтів та особливостей їх екології. Це обумовлює актуальність вивчення дисципліни «Ландшафтно-екологічна практика», яка є основою практичної підготовки до сталого управління цінними природними ресурсами – ландшафтними комплексами на різних рівнях організації.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою навчальної дисципліни є набуття знань і умінь, необхідних майбутнім фахівцям-екологам для розуміння екологічного стану окремих ландшафтів, характерних для території обраного регіону (району), джерел негативного впливу на них, ступеню їх антропогенного перетворення та його екологічних наслідків, формування здібностей обґрунтування шляхів поліпшення стану навколишнього природного середовища на популяційному, видовому, екосистемному та ландшафтному рівнях, виконання конкретного наукового дослідження з актуальної ландшафтно-екологічної тематики.</p> <p>Основними цілями вивчення дисципліни є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. дослідження екологічного стану компонентів ландшафту; 2. дослідження умов та закономірностей формування та динаміки екологічних ситуацій в межах окремих природно-територіальних комплексів; 3. картографування екологічного стану природно – територіальних комплексів; 4. екологічні дослідження на рівні фацій, урочищ, місцевостей; 5. проведення інвентаризації джерел забруднення, 6. оцінка екологічного стану території дослідження на популяційному, видовому, екосистемному та ландшафтному рівнях; 7. проведення цільових індивідуальних та колективних екологічних досліджень. 	
4. Загальні і фахові компетентності	
<p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.</p> <p>ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК05. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК08. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>Фахові компетентності:</p> <p>СК14. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.</p> <p>СК15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.</p> <p>СК16. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.</p> <p>СК20. Здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.</p> <p>СК21. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження</p>	

ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі. СК23. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень. СК24. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.			
5. Програмні результати навчання			
ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування. ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування. ПР06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття. ПР14. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення. ПР19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти. ПР21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.			
6. Організація навчання			
Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття			Загальна кількість годин
лекції			-
практичні			-
самостійна робота			90
Ознаки курсу			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
4	101 Екологія	2	нормативний
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		Кількість годин	
		лекції	практичні
		сам.роб.	
Тема 1. Поняття ландшафтно-екології Ландшафтна екологія як наука: виникнення і розвиток. Основні етапи розвитку ландшафтно-екології. Особливості розвитку ландшафтно-екології за кордоном. Зв'язок ландшафтно-екології з іншими науками Об'єкт, предмет та завдання ландшафтно-екології. Практичне значення і перспективні завдання ландшафтно-екології. Основні підходи у ландшафтній екології.			9
Тема 2. Компоненти ландшафту (літогенна основа, рельєф, мікроклімат, умови зволоження, рослинний і тваринний світ) Теорія систем і ландшафти Екологічно значимі властивості ландшафту Розміри ландшафтів та ландшафтоутворюючі фактори Класифікація ландшафтів Розкрийте суть поняття “геосистема” Назвіть основні властивості геосистем Поняття вертикальної структури геосистеми			9
Тема 3. Поняття “ландшафт” і “природно-територіальний комплекс”. Основні підходи до визначення поняття “ландшафт”. Методологія ландшафтно-екологічних досліджень. Ландшафт як географічна система (геосистема). Морфологічні одиниці ландшафту.			9

<p>Загальне і регіональне розуміння ландшафту. Індивідуальні і типологічні одиниці ландшафту, їхнє співвідношення. Природні та антропогенні ландшафти. Основні організаційні рівні геосистем. Природні чинники глобальної ландшафтної диференціації. Природні чинники регіональної диференціації геосистем.</p>			
<p>Тема 4. Внутрішньоландшафтна (локальна) диференціація. Геокомпонентна вертикальна структура ландшафту. Ландшафтні територіальні структури та їх типи. Геотоп як елементарна ландшафтно-екологічна одиниця. Поняття генетико-морфологічної ландшафтно-територіальної структури. Поняття позиційно-динамічної ландшафтно-територіальної структури. Поняття басейнової ландшафтно-територіальної структури. Поняття біоцентрично-сітьової ландшафтно-територіальної структури. Способи опису ландшафтних територіальних структур. Вертикальні і горизонтальні межі геосистем. Основні підходи до визначення меж геосистем.</p>			9
<p>Тема 5. Функціонування геосистем. Колобіги речовини, енергії та інформації. Саморегулювання ландшафтних систем. Динаміка і розвиток природних геосистем. Опишіть 3 типи можливого розвитку геосистем (циклічний, відновлення, еволюційний). Зовнішні та внутрішні ландшафтно-екологічні фактори. Поняття ландшафтно-екологічної ніші.</p>			9
<p>Тема 6. Стійкість геосистем та її форми Трансформація енергії у геосистемі та вплив людини на цей процес Потоки вологи у геосистемі та вплив людини на них Антропогенні впливи та реакція геосистем на них. Ступінь антропогенної трансформації геосистем. Природно-господарські територіальні системи. Природно-заповідні території України, типи природо-заповідних територій. Методи нормування антропогенних навантажень. Підходи до оптимізації природокористування. Принцип природно-антропогенної сумісності. Правило необхідного структурно-функціонального різноманіття ландшафту. Кількісні показники аналізу ландшафтних територіальних структур.</p>			9
<p>Тема 7. Середовище як організатор ландшафтних систем. Типи середовищ. Урочище. Умови виділення урочищ. Класифікації урочищ. Основи виділення підурочища. Місцевість. Умови виділення місцевості. Типи місцевості. Взаємодія природних компонентів. Прямі та зворотні зв'язки в ландшафтних екосистемах. Типи зворотних зв'язків. Ландшафтна диференціація земної поверхні. Схеми ідеального</p>			9

<p>континенту. Ландшафти України. Широтна зональність рівнинних ландшафтів. Вертикальна зональність гірських ландшафтів. Регіональні ландшафтно-екологічні проблеми. Сукцесія ландшафтних екосистем. Розвиток ландшафтних екосистем.</p>			
<p>Тема 8. Антропогенні процеси та екологічні умови. Поняття “ландшафтного різноманіття” та його розуміння. Традиційно-ландшафтне розуміння ландшафтного різноманіття. Соціальні функції геосистем. Природний потенціал геосистеми та його оцінка. Екологічна інфраструктура ландшафту. Територіальні комплексні схеми охорони природи – заповідника, національні парки тощо. Ландшафтний підхід до системи екологічного моніторингу. Поняття “культурний ландшафт” та його розуміння. Ноосфера. Вплив людини на кругообіги речовин. Самоочищення геосистем, за допомогою яких процесів воно реалізується.</p>			9
<p>Тема 9. Види антропогенних впливів за типом виробництва та за тривалістю, навести приклади. Позитивні та негативні антропогенні впливи, приклади. Приклади порушення земель внаслідок антропогенної діяльності. Оцінка антропогенних навантажень. Класифікація антропогеннозмінених ландшафтів за ступенем змінності людиною. Класифікація антропоізованих ландшафтів за типом використання земель.</p>			9
<p>Тема 10. Поняття ландшафтно-екологічного прогнозування та з яких блоків воно складається. Методи ландшафтно-екологічного прогнозування Стійкість ландшафтних екосистем. Поріг стійкості. Загальні форми стійкості ландшафтних екосистем. Типологія ландшафтних екосистем за їх стійкістю. Охорона ландшафтних екосистем. Ландшафтний заказник. Ландшафтний парк. Охорона ландшафтних екосистем у заповідниках. Оптимізація ландшафтів. Сучасні проблеми ландшафтної екології. Мета ландшафтно-екологічного картографування та його напрямки. Використання геоінформаційних систем у ландшафтній екології.</p>			9
Заг.:	-	-	90
7. Система оцінювання навчальної дисципліни			
<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Система методів оцінювання складається із двох видів контролю: поточного та підсумкового. Поточний контроль включає: - творчі завдання – проводиться з метою формування вмінь і навичок у студентів практичного спрямування, формування сучасного наукового мислення, вміння приймати відповідальні та ефективні рішення; - самостійна робота – така форма контролю дозволяє виявити вміння чітко, логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання, вміння працювати самостійно;</p>		

	<p>- індивідуальна науково-дослідна робота студентів (презентації дослідно-проектних робіт, звіти про розробку комплексних проектів) – проводиться протягом практики з метою отримання практичних навиків та умінь щодо використання та опрацювання наукових джерел, написання статей, тез, оформлення звітів, розробка презентаційного матеріалу, використання теоретичних та емпіричних методів дослідження, роботи в полі.</p> <p>Упродовж поточного контролю, під час проходження практики, студент може максимально отримати 50 балів.</p> <p>Підсумковий контроль проводиться у формі заліку (максимальна оцінка – 50 балів). Підсумкова оцінка розраховується за сумою накопичених впродовж проходження практики балів.</p> <p>Впродовж проходження ландшафтно-екологічної практики студент зобов'язаний:</p> <ul style="list-style-type: none"> - систематично відвідувати практику; - вести щоденник практики; - брати активну участь у польовій роботі; - виконувати завдання практики; - виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання.
Вимоги до письмової роботи	У письмовій контрольній роботі студент повинен продемонструвати уміння синтезувати теоретичні і практичні знання, отримані в межах практики. Під час підсумкового модульного завдання здійснюється контроль практичних навиків і умінь за темами практики.
Умови допуску до підсумкового контролю	Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення всіх тем під час практики. До підсумкового контролю допускаються студенти, які були присутні на більше 50% занять і набрали мінімум 25 балів за роботу під час практики.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік. Форма здачі: комбінована (письмова з усним захистом).
7. Політика навчальної дисципліни	
<ul style="list-style-type: none"> - Неприпустимі списування, студент повинен вільно володіти матеріалом. - Якщо студент пропустив більше 50% занять, він повинен відробити практику і тільки тоді може бути допущений до написання залікової роботи. - Обов'язковим для допуску до заліку є відвідування більше 50% занять під час практики, робота на польових виїздах, підготовка доповідей тощо. Студент повинен набрати мінімум 25 балів за роботу на практичних заняттях. - Для складання заліку студент повинен набрати мінімум 25 балів за залікової роботи. 	
8. Рекомендована література	
Основна література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Екологічний менеджмент території, охорона ландшафтного і біотичного різноманіття, рекреаційні ресурси та перспективи роз-витку Національного природного парку «Черемоський» : [кол. моно-графія] / наук. ред. І. І. Чорней, О. Ф. Бантишев, М. В. Величко, І. В. Скільський. – Чернівці : Друк Арт, 2018. – 240 с. 2. Проблеми збереження гірських екосистем та сталого використання біологічних ресурсів Карпат. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 50-річчя організації Карпатського біосферного заповідника (Україна, м. Рахів, 22-25 жовтня 2018 року). – Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 568 с. 3. Екологічний менеджмент території, охорона ландшафтного і біотичного різноманіття, рекреаційні ресурси та перспективи роз-витку Національного природного парку «Черемоський» : [кол. моно-графія] / наук. ред. І. І. Чорней, О. Ф. Бантишев, М. В. Величко, І. В. Скільський. – Чернівці : Друк Арт, 2018. – 240 с. 4. Проблеми збереження гірських екосистем та сталого використання біологічних ресурсів Карпат. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 50-річчя організації Карпатського біосферного заповідника (Україна, м. Рахів, 22-25 жовтня 2018 року). – Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 568 с. 5. Функціонування природоохоронних територій в сучасних умовах. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 30-ти річчя національного природного парку «Синевир» (Україна с.Синевир 18-20 вересня 2019 року). 2019. – 365 с. 6. Hleb R., Loya V., Cherepanyn R. Salix herbacea L. (Salicaceae) in the Maramures massif of the Ukrainian Carpathians // Plant Introduction, 85/86, 2020. P. 130–136. (Eng) 7. Cherepanyn R.M. (2019). Changes in population vitality of rare arctic-alpine plant species in high 	

mountain part of the Ukrainian Carpathians under influence of climatic factors // *Studia biologica*. Volume 13 (1). – P. 117-128. (Eng)

8. Gleb R., Loya V., Cherepanyn R. (2019). *Sempervivum globiferum* subsp. *hirtum* (L.) 'T Hart & Bleij on Berlabashka mountain (Marmarosh massive – Ukrainian Carpathians) // IIIrd (XIVth) International Scientific Conference of Young Scientists "Scientific Principles of Biodiversity Conservation" (Institute of Ecology of the Carpathians NAS of Ukraine, Lviv, 15-16 October 2019). – P. 25-26. (Ukr)

9. Cherepanyn R.M. (2019). Rare arctic-alpine plant species in the highlands of the Svydovets massif (Ukrainian Carpathians) // *Actual problems of botany and ecology. Materials of the International Conference of Young Scientists* (V. N. Karazin Kharkiv National University, September 6-9, 2019). – P. 47. (Ukr)

10. Cherepanyn R.M. (2019). Impact of high-altitude forests on the populations of rare arctic-alpine plant species // International scientific and practical conference “Temperate and boreal primeval forests in the face of global change” (Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research WSL and the Ukrainian National Forestry University, Lviv, September 2-4, 2019). – P. 77. (Eng)

11. Kagalo A., Kanarsky Y., Mykitchak T., Kovtoniuk O., Kobiv Y., Kyyak V., Sytschak N., Bashta A.-T., Tsaryk J., Dykyi I., Shydlovskyy I., Reshetylo O. (2018) Nature conservation value of the central Svydovets mountains (Ukrainian Carpathians). *Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka GEOGRAFIYA* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography], 1 (70), 35-46 (in Ukrainian, abstr. in English).

Розробник

Черепанин Р.М.

